

Asia: VN/5904/2019

Luonnos Suomen arktisen politiikan strategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Arktisen keskuksen lausunnon osa 1 sisältyy myös Lapin yliopiston lausuntoon, jonka Lapin yliopisto toimittaa. Arktinen keskus antaa strategiaan kuitenkin myös tämän oman lausunnon, johon sisältyy osa 2.

Osa 1 on Arktisen keskuksen institutionaalinen näkemys ja osaan 2 on koottu Arktisen keskuksen tutkijoiden yksittäisiä huomioita. Lausunto oli kierroksella Arktisen keskuksen tutkimusryhmissä, ja varsinkin monet tutkijat ottivat kantaa useisiin strategian kohtiin. Koska yksittäisiä tutkijahuomioita ei ole syytä liittää Lapin yliopiston viralliseen lausuntoon, ne annetaan tässä erikseen. Huomiot ovat anonymoituja eli tutkijoiden nimiä ei mainita.

Mahdolliset tiedustelut Arktisen keskuksen johtaja Johanna Ikävalko johanna.ikavalko@ulapland.fi tai tiedeviestinnän päällikkö Markku Heikkilä markku.heikkila@ulapland.fi.

OSA 1. Arktisen keskuksen lausunto

Lapin yliopiston Arktinen keskus kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa Suomen arktisen politiikan strategian luonnoksesta. Lausunto keskittyy kohtiin, jotka liittyvät erityisesti Arktisen keskuksen toimintaan sekä asiantuntemukseen.

Otsikot viittaavat strategialuonnoksen otsikoihin.

JOHDANTO

Kokonaisuutena Arktinen keskus pitää strategian valittuja painopisteitä ja näkökulmia toimivina. Tutkimuslaitoksena Arktinen keskus on tyytyväinen siihen, että johdannossa tuodaan esiin tarve panostaa koulutukseen ja tutkimukseen sekä otetaan huomioon tutkimustiedon hyödyntäminen. Johdannossa myös kannustetaan toimintoihin, joissa Suomea arktisena maana tuodaan yhteisesti esille. Myös eri toimijatahojen yhteistyö on tuotu ansiokkaasti esille.

Arktisella keskuksella on Suomen ainoana arktisuutta yleisesti ja eri näkökulmista tarkastelevana laitoksena erinomainen valmius olla rakentamassa toimintoja, joilla tuodaan esiin Suomea arktisena maana.

PAINOPISTEALUE 3.2: OSAAMINEN, HUIPPULUOKAN TUTKIMUS

Arktinen keskus on tyytyväinen, että sen rooli arktisen tutkimuksen ja tiedonvälityksen kansainvälisenä keskuksena on asianmukaisesti tuotu esiin strategiassa. Vaikka arktista tutkimusta tehdään monella suunnalla Suomessa, Lapin yliopiston Arktisen keskuksen monialainen rooli on ainutlaatuinen ja vastaa hyvin kansalliseen tarpeeseen.

Arktinen keskus kiinnittää huomiota strategian tilannekuvan viittaukseen Suomen arktista rahoitusta koskevasta selvityksestä, joka tuo esiin rahoituksen sirpaleisuuden, siiloutumisen ja epäjatkuvuuden, sekä epäedullisen kokonaiskuvan arktisesta tutkimuksesta. On tärkeää, että arktisen tutkimuksen rahoituksessa huomioidaan jatkuvuuden turvaaminen nykyistä paremmin. Arktinen toiminta edellyttää tiettyjä perusinfrastruktuureita, jotka eivät voi olla yksinomaan hankerahoituksen varassa. On myönteistä, että tavoitetilassa tämä todetaan tutkimuksen osalta selkeästi.

Katsomme, että perusinfrastruktuurin turvaamiseen voi tutkimuksen ohella liittyä myös Suomen arktisen toiminnan näkyvyyden ja arktisen tiedon saatavilla olon turvaaminen. Tämä on toteutettavissa varsin pienin resurssein, esimerkiksi Arktisen keskuksen nykyisen toiminnan yhteyteen rakennettuna. Ehdotettu ratkaisu vastaisi erinomaisesti myös opetusministeriön ja Lapin yliopiston tulossopimuksen tavoitteita. Asia kytkeytyy myös tavoitetilan ideaalina mainittuun kansalliseen ohjelmaan, joka edistää tutkimuksen koordinaatiota ja viestinnällistä näkyvyyttä.

Strategisissa toimenpiteissä ei ole mainittu tutkimuksen perusinfrastruktuurista huolehtimista. Jäimme kaipaamaan myös kirjausta Suomen arktiseen tutkimukseen ja toimintaan liittyvän kokonaiskuvan parantamisesta. Tekstiosassa mainittua kansallisen ohjelman koordinaatiota ja näkyvyyttä parantavat toimenpiteet ovat puutteellisia, huolimatta siitä, että nämä kaikki ovat esillä tavoitetilassa. Näiden seikkojen tulisi näkyä selkeästi myös konkreettisina toimenpiteinä.

Suomen arktisen toiminnan näkyvyyden parantamiseen liittyvänä erillisenä toimenpiteenä Arktinen keskus kiinnittää huomiota Rovaniemi Arctic Spirit -konferenssiin, joka kahden vuoden välein toteutettuna on Suomen ainoa jatkuva kansainvälinen arktinen yleiskonferenssi. Esimerkiksi Norjan, Islannin ja Venäjän arktiset konferenssit ovat vaikuttaneet huomattavasti näiden maiden arktiseen näkyvyyteen ja niitä on kehitetty kansallisina tapahtumina. Arktinen keskus esittää, että Rovaniemi Arctic Spirit -konferenssin kansallinen rooli tuotaisiin strategiassa esiin.

OSA 2. Arktisen keskuksen tutkijoiden huomioita

Eräät Arktisen keskuksen tutkijat ja tutkijaryhmät ovat myös esittäneet strategialuonnokseen liittyviä yksittäisiä kommentteja. Niitä on nostettu seuraavaan strategian tekstin mukaisessa järjestyksessä. Englannin kielellä saatuja kommentteja ei ole käännetty.

Tämän osan huomioidut eivät edusta Arktisen keskuksen kantaa instituuttina, vaan ne ovat tutkijoiden omiin aloihin liittyviä kommentteja.

YLEISTÄ:

- Tekstissä usein käytetyn biodiversiteetti -sanana voi korvata myös luonnon monimuotoisuudella tai elonkirjolla

JOHDANTO

- Lauseeseen ”Arktinen alue lämpenee yli kaksi kertaa nopeammin kuin muut alueet”: Tämä on paljon käytetty yleistys, jonka todentaminen on ongelmallista. Tietyillä alueilla lämpeneminen on lähes neljä kertaa nopeampaa kuin maapallolla keskimäärin, mutta tilanne vaihtelee hyvin suuresti ajallisesti, alueellisesti ja merijään sulamisen mukaan. Varmempi ilmaus saattaisi olla ”paljon nopeammin.”
- Kun alueen muutoksia seurataan ja muutosten vaikutuksia arvioidaan, olisi hyvä ottaa huomioon alueen asukkaiden ja työntekijöiden tieto, arvokkaana tietolähteenä

KANSAINVÄLINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA TURVALLISUUSPOLIITTINEN TILANNE

- Lause: ”Suomen pinta-alasta 68 prosenttia on harvaanasuttua aluetta. Näillä alueilla korostuu erityisesti viranomaisien, järjestöjen ja asukkaiden välinen paikallinen yhteistyö”. Myös elinkeinot on hyvä muistaa tässä.
- Terveysriskit ja pandemiat: Poropuolella ollaan huolissaan vieraslajien ja uusien hyönteisten/loisten/taudinaiheuttajien tulosta alueelle lämpimämmässä ja kosteammassa ilmastossa ja näin mm. eläinlajien kontaktien lisääntymisestä ja uudenlaisista kontakteista

PAINOPISTEALUE 1: Ilmastonmuutos, hillintä ja sopeutuminen

- Strategisten toimenpiteiden mukaan ”Jatketaan ja kehitetään suojelualueiden hoidon ja käytön yhteistyömekanismeja yhdessä saamelaiten kanssa YK:n biodiversiteettisopimuksen Akwé:Kon ohjeiden mukaisesti.”

Kommentti: The Akwé: Kon guidelines <https://pacific-data.sprep.org/system/files/akwe-brochure-en.pdf> are not "in" the Convention on Biological Diversity (CBD) but were created as part of a work programme on Article 8(j) CBD and were adopted by the parties to the CBD at COP7. A better alternative to "YK:n biodiversiteettisopimuksen Akwé:Kon ohjeiden mukaisesti" could be "in accordance with the Akwé: Kon guidelines which were created based on the United Nations Convention on Biodiversity" / "Akwé: Kon-ohjeiden mukaisesti, jotka luotiin YK:n biodiversiteettisopimuksen perusteella" / "i enlighet med Akwé: Kon-riktlinjerna som skapades baserat på FN:sbiodiversitetskonvention".

- More generally: cooperation with "the Sami" is mentioned several times, but it is not made clear if this would be cooperation with the Sami Parliament or if there would be other mechanisms. It makes sense to phrase this in such an open way because the competences of the Sami Parliament are legally defined, but the vagueness of the phrase could cause fears that the position of the Sami Parliament might be undermined. This could be avoided if this would be clarified a bit.

- Metsäpalot tuhoavat elinympäristöjä, kuten strategiatekstissä todetaan, mutta ne voivat myös toimia uudistavana voimana ja olla tärkeä linkki luonnon monimuotoisuuden ylläpitämisessä.
- Ilmastonmuutokseen sopeutumisesta: alueen asukkaiden ja elinkeinojen näkökulman huomioiminen siinä, mikä on tavoiteltavaa ja kestävää sopeutumista (saamelainen tieto on nyt mainittu, mutta entä yleisemmin paikallinen tai elinkeinonharjoittajien tieto?)
- Toimenpide ”Edistetään arktista ruokaturvaa muuttuvassa ilmastossa turvaamalla paikallisten elinkeinojen jatkuminen, erityisesti poronhoidon jatkuminen”: pienimuotoinen ja uusia muotoja ottava pohjoinen maa- ja keräilytalous ja kalastus voitaisiin mainita myös.
- Yhtenä toimijana voisi nostaa esille Ilmastopaneelin
- Ilmastomuutoksen luontovaikutuksia nostettu esille vain vähän, vaikka esim. porotalous ja matkailu ovat luontoriippuvaisia
- Ilmastonmuutoksen myötä pohjoiset ja arktiset lajit ja habitaatit kärsivät, kun eteläiset lajit levittäytyvät yhä pohjoisemmaksi. Alueelle tulee haitallisia vieraslajeja ja myös uusia tauteja ja tuholaisia tulee esimerkiksi metsätalouteen liittyen. Tällä voi olla merkittäviä talousvaikutuksia.

PAINOPISTEALUE 2.1: Asukkaat, hyvinvoinnin edistäminen

- Saamen kieleen viitataan usein yksikkömuodossa, vaikka puhuttuja kieliä on Suomessa kolme. Olisi parempi käyttää monikkomuotoa saamen kielet
- Rajat ylittävä yhteistyö on mainittu yleisesti kohdassa Asukkaat, hyvinvoinnin edistäminen, mutta ei enää strategisissa toimenpiteissä
- Saamelaiselinkeinot on mainittu, mutta strategisissa toimenpiteissä ei ole enää mainittu, että elinkeinojen edellytysten turvaaminen muuttuvassa ilmastossa on tärkeää (ja linkittää siten saamelaiskohdan aiempiin kohtiin strategiassa)
- in the current draft there is a strong emphasis on well-being, but not enough consideration of a very basic connection: Arctic settlements will only have a future if young people see there opportunities for their well-being that are better than in the big cities of the country or abroad. Currently most Arctic settlements in Finland lose population, as the strategy mentions. We hope the policy subscribes to the goal to stop this tendency and make the Arctic attractive as a place for young people to live.
- The Finnish Arctic strategy should contain more specific measures to retain young people in the North. To summarise for this point:
 - o special programme “viable Arctic towns” to support well-being infrastructure in the North, with a focus on young people
 - o subsidise northerners’ mobility to compensate for the disadvantage of distance to big towns and poor public transportation (e.g. through instruments such as petrol-discounts, tax-free vehicles, cheaper insurances, etc)
 - o improve employment opportunities and diversity in Arctic towns, especially now that covid-19 has made remote-work the rule.

- o consider special salary top-ups for making a life in the North attractive (kylmäisiä) and stop population-loss
- o enhance cross-border synergies with the Arctic neighbours and share services, well-being infrastructure and opportunities with Norway, Sweden and Russia

PAINOPISTEALUE 3.1: Osaaminen, elinkeinot

- Ensimmäinen kappale: "unohtamatta saamelaisten perinteisiä elinkeinoja". Koko alueen perinteisiä elinkeinoja, ei pelkästään saamelaisten
- We suggest that Finland should aim to come to the forefront in co-producing knowledge with Arctic inhabitants on sustainable Arctic livelihoods. The current draft of the Arctic strategy does not yet have co-production of knowledge as a leading-edge method mentioned. However, science alone cannot produce all the research results that will be needed for Arctic livelihoods to thrive.
- Designing best practices for co-producing knowledge between scientists and practitioners about the specific ways of knowing and using the Arctic environment for the good of humankind as a whole, could be a relevant goal for this priority area of the Finnish Arctic strategy.
- Arctic inhabitants (not only indigenous) have accumulated centuries of knowledge about the domestic animals that have been feeding them throughout the generations, with whom they have been partners in adapting to the Arctic environment. Currently the strategy mentions animals more as a source of threat (animal based pathogens). But specific Arctic animal breeds are on the contrary an asset: they are disease-resistant, cheaper to maintain and better adapted. This human-animal partnership has become the base for unique genetic resources, which are today considered a treasure of biodiversity. For example local breeds of cows (Northern Finncattle – Lapin Lehmä), reindeer, sheep. The Arctic hosts numerous more of such genetically unique animal resources that are a crucial part of Arctic livelihoods.
- The Finnish Arctic Strategy could emphasize the co-production of knowledge about unique little-known Arctic livelihoods as a contribution to the planet's socio-cultural-biological diversity. These three fields of diversity belong together, and it is unjust to separate them. This is already being recognised in the convention on biological diversity (CBD) and the Nagoya Protocol on the preservation of genetic resources.

PAINOPISTEALUE 4: Infrastrukturi ja logistiikka

- For the inhabitants of the Arctic, infrastructure and logistics should not only go between the centres of the South and the northern outposts, but horizontal connections should be strengthened, such as e.g. the "Barents-Way", connecting Northwest Russia with Finnish Lapland, Swedish Lapland and Northern Norway. North to North connections in public transportation are underdeveloped or absent, and cars are often the only way to move. This should change.

STRATEGIAN OHJAUSVAIKUTUS SEKÄ TAVOITTEIDEN JA TOIMENPITEIDEN SEURANTA

- Seurantaosio jää epämääräiseksi, indikaattorit sovitaan myöhemmin. Arktisella alueella on jo tehty paljon indikaattorityötä, miksi niitä ei hyödynnetä jo tässä saman tien, tarvitseeko keksiä pyörää uudelleen

Heikkilä Markku
Arktinen keskus, Lapin yliopisto